

РОЗВИТОК ЕВРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

У даній статті розглядається актуальність розвитку евристичної діяльності студентів у процесі навчання у вузі, доводиться необхідність у творчо мислячих педагогах на сучасному етапі. Крім цього, аналізуються методи й методика їхнього використання при навчанні студентів.

Зміни в історико-культурному й соціально-економічному житті України вплинули на цінності педагогічного утворення й обумовили професійні вимоги до сучасного вчителя - функціональна мобільність, соціокультурна компетентність, творчий підхід до професійної діяльності. Серед пріоритетних цінностей професійного утворення сучасні дослідники називають розвиток творчого мислення вчителя, що дозволяє приймати оперативні й оригінальні рішення у нестандартних професійних і життєвих ситуаціях.[2,213]

Це визначило нові завдання підготовки майбутніх педагогів у вузі: формування здатностей до критичної оцінки складних обставин, уміння розуміти проблеми в професійних і життєвих ситуаціях, осмислювати шляхи їхнього рішення.

Сучасна вища школа в основному орієнтована на засвоєння знань і розвиває переважно логічне мислення. Тому особливо актуальним у сучасних умовах є пошук шляхів зміни освітнього процесу у вузі, що був би кращим для формування індивідуального творчого мислення студентів.

Сучасний стан розробленості проблеми розвитку творчих здатностей особистості свідчить про існування розмаїтості методологічних і теоретичних підходів до вивчення творчості особистості. Творчість розглядається як особливий вид діяльності (В.И. Андрії, И.П. Калюшина й ін.); як процес діяльності (Г.С. Альтшуллер, П.П. Крамар, А.И. Субетто, А.Т. Шумилін і ін.); як прояв активності людей (Н.А. Бернштейн, Д.Б. Богоявленская, В.А. Цапок і ін.); як стиль і спосіб діяльності (А.Г. Спиркин, И.В. Страхів і ін.); як продукт і результат діяльності (Ю.Б. бореїв, Ю.Н. Кулюткин, С.Х. Рапопорт і ін.).

Формування творчої діяльності майбутнього вчителя стало ведучим у дослідженнях А.М.Анохіна, И.В. Галактионова, В.Н. Данильченко, З.С. Левчук, В.А. Лисовской, Л.М. Лузіній і інших.

Особливу значимість здобуває обіг учених В. И. Андрєєва, В.Н. Введенского, А.А.Гина, А.В. хутірського, Л.В. Чупровой і ін. до проблем використання засобів педагогічної евристики у творчому розвитку й вихованні особистості школяра.[4,137]

Ціль статті: розглянути сутність і необхідність використання основних прийомів розвитку евристичної діяльності студентів у процесі навчання.

В ході експерименту були визначені деякі правила застосування методів педагогічної евристики у системі професійного навчання майбутнього вчителя.

1) Метод колективного пошуку оригінальних ідей має дві основні модифікації: а) прямий пошук оригінальних ідей; б) масовий пошук оригінальних ідей. Ціль прямого колективного пошуку оригінальних ідей полягає в зборі як можна більшої кількості ідей, звільненні від інерції мислення, продовженні звичного ходу думки в рішенні евристичних завдань.

Основний принцип і правило цього методу - абсолютна заборона критики запропонованих учасниками ідей, а також заохочення всіляких реплік, жартів. Експериментально встановлено, що оптимальна кількість учасників зазвичай становить від 4 до 15 чоловік. Тривалість атаки варіюється від 15 хвилин до однієї години. Масовий пошук оригінальних ідей істотно збільшує ефективність генерування ідей у великій аудиторії. Виходячи з цього, існують правила застосування методу колективного пошуку оригінальних

ідей - студенти діляться на групи по 5-7 чоловік: а) групу генерування ідей; б) групу критичного аналізу запропонованих ідей; в) групу захисту ідей, що піддаються критиці; г) групу остаточної оцінки запропонованих ідей. Важливо прагнути до демократичного стилю спілкування, міркувати вголос, бути доброзичливим друг до друга, постійно заохочувати й направляти хід дискусії, прилучати до рішення евристичного завдання всіх учасників дискусії. На етапі генерування ідей ніхто з учасників не має права критикувати пропозиції, висунуті ідеї, висловлювати іронічні зауваження.

3) Метод евристичних питань доцільно застосовувати для збору додаткової інформації в умовах проблемної ситуації або евристичного завдання. Як педагогові, так і студентам можуть бути рекомендовані найбільш типові евристичні питання, що стимулюють рішення нестандартних завдань:

А) Ясно зрозуміти запропоноване завдання, задати собі питання: Що відомо? Що дано? У чому складається умова?

Б) Пошук ідеї рішення й складання плану рішення. Як знайти зв'язок між даними невідомими? Чи невідома вам яке-небудь родинне завдання? Чи не можна сформулювати завдання по іншому?

В) Здійснення плану. Здійснюючи план рішення, контролюйте кожний свій крок. Чи ясно вам, що початий вами крок, правильний?

Г) Контроль і самоконтроль отриманого рішення. Чи не можна перевірити результат? Чи не можна перевірити хід рішення? Чи не можна одержати той же результат інакше? [1, 73]

З вищевказаного, вивели настановні положення по застосуванню методу евристичних питань для педагога: 1. Евристичне питання повинне стимулювати думку, а не підказувати ідею рішення завдання. 2. У питаннях повинна бути мінімальна інформація. 3. При постановці серії питань поступово знижувати рівень проблемності завдань; необхідно щоб вони були логічно взаємозалежні, цікаво поставлені й ін.[6,235]

4) Метод багатомірних матриць використовується для генерування великої кількості гіпотез в умовах евристичних завдань. Правила застосування даного методу полягають у націлюванні можливих параметрів, що навчаються на виділення об'єкта дослідження, включаючи самі неправдоподібні; націлювання студентів на систематизацію й класифікацію виділених параметрів об'єкта дослідження. При складанні студентами матриці домагатися повного переліку ознак. У підсумку відбувається підведення загально виявлених комбінацій. Корекція роботи. Рефлексія діяльності. Можливе завдання питань викладачеві. Підведення підсумків роботи.

5) У методі інверсії використовується пошук ідей рішення евристичного завдання у нових, несподіваних напрямках, найчастіше протилежних традиційним поглядам. Педагог спонукує студентів до кількарізного переформулювання завдання з метою її глибокого осмислення. Для цього використовує евристичні питання. У процесі рішення евристичних завдань спонукує використовувати протилежні процедури, засоби. У підсумку проводиться корекція, рефлексія діяльності. Можливе завдання питань викладачеві. Підведення підсумків роботи.

6) Метод емпатії використовується для одержання оригінальних ідей в умовах винахідництва. В основі методу лежить принцип особистої аналогії, тобто приписування об'єкту дослідження особистісних людських властивостей і якостей. Спочатку здійснюється аутотренінг, емоційна підготовка студентів, входження в "образ" об'єкта або процесу, виробляється дослідження об'єкта з його позиції, підводить підсумок у ходіння в "образ".

7) Метод синектики на комбінуванні інших евристичних методів навчання. Використовується для системного підходу в рішенні проблем і евристичних завдань. Відбувається комплектування груп від 5 до 15 чоловік, де її члени мають різні рівні здатностей, інтересів, підготовки. Педагог спонукує студентів до багаторізного

переформулювання завдання. Показує на прикладах, аналізують загальні ознаки, об'єкти, використовуючи аналогії: особисту, пряму, фантастичну й ін.[5,19]

Як показує деякий експериментальний досвід у цьому напрямку, використання в навчальному процесі даних методів дозволяє розвивати евристичну діяльність студентів, вирішуючи при цьому проблему підготовки творчо мислячих фахівців.[3,54]

Розглядаючи евристичну діяльність як специфічну, здійснювану при побудові нових дій у невідомому інформаційному полі, розробці способів прийняття рішень, керуванні пошуком рішення проблем і завдань необхідно відзначити, що організація й здійснення цієї діяльності включає використання студентами елементів проектування і припускає керування цим процесом не тільки з боку викладача, але й самих студентів на рівні самоврядування, тобто в процесі евристичної діяльності вони виконують певні проєктивні й управлінські дії, такі як самостійна постановка навчальних цілей і завдань, планування процесу рішення, проєктування дій, визначення раціонального порядку дій, вибір найкращого способу дій у різних умовах, пошук нових розумових і практичних дій, прийняття рішень і створення проєктів, проєктування й постановка досвідів і т.д.

Література:

1. Ільясов И.И. Система эвристических приемов решения задач. - М.: Психология, 2001. - 154 с.
2. Пушкін В.Н. Евристика - наука про творче мислення. - М.: Политиздат, 1967. - 271 с.
3. Фридман Л.М. Евристика й педагогіка // Сов.педагогіка . 1971. №9
4. Хутірський А.В. Евристичне навчання: теорія, методологія, практика. - М.: Міжнародна педагогічна академія, 1998. - 266 с.
5. Хутірський А. В. Технологія евристичного навчання//Нові технології. - 1998 р., № 4.
6. Щуркова Н. Е. Практикум за педагогічною технологією. - М., 1998 р. - 432 с.

В данній статтє рассматривается актуальность развития эвристической деятельности студентов в процессе обучения в вузе, доказывається необходимость в творчески мыслящих педагогах на современном этапе. Кроме этого, анализируются методы и методика их использования при обучении студентов.

In given article is considered urgency of the development to heuristic activity student in process of the education in high school, is proved; proven need in creative thinking teacher on modern stage. Except this, are analysed methods and methods of their use when learning student.